

H. DENIC

SCHIMBAREA LA FAȚĂ A UNIUNII SOVIETICE

Elțin și Gorbaciov anunță să devină un cuplu politic redutabil. Pentru aceasta însă va fi nevoie ca în viitor președintele sovietic să dea dovadă de mult mai multă hotărâre decît în trecut. Victoria pe care cei doi au obținut-o împotriva forțelor conservatoare îi obligă la o atitudine fără echivoc. Două concesii esențiale.

PENTRU PRIMA DATĂ DE LA REVOLUȚIA DIN 1917, STEAGUL RUSIEI FLUTURA DEASUPRA KREMLINULUI

Evenimentele din URSS. În precipită, aducînd în fiecare zi un element nou, ce anunță sfîrșitul ireversibil al comunismului.

Oare cine ar fi crezut că prima țară comunistă din istorie va fi și cea mai radicală în ceea ce privește renunțarea la comunism? Dacă înainte de declanșarea loviturii de stat, în Uniunea Sovietică evenimentele păreau că începuseră, evoluția lor fiind ambiguă și oricum oscilantă datorită influențelor periodice exercitate de diferitele grupuri de presiune, iată că eșecul loviturii de stat le-a imprimat un sens unic: eliminarea rapidă a comunismului. Și-ar fi putut închipui oare cineva că unul din cele două mari sisteme mondiale va eșua într-un mod atât de lamentabil, atât de puțin glorios, fără ca pentru asta să fie nevoie de cine știe ce război devastator? O mare putere s-a prăbușit nu datorită unor amenințări exterioare, ci datorită faptului că oamenii și-au pierdut încrederea în destinul ei. URSS, a fost adus în pragul colapsului de aceeași legătură care a condus la destrămarea scorta marilor imperii și anume frământările interne.

Eșecul loviturii de stat a adăugat sine înfrîngerea comuniștilor conservatori, chiar dacă perioada convulsiilor nu a luat încă pe de departe sfîrșit, precum și dezmembrarea structurilor de partid și celor exponenți erau. Nici un observator politic nu putea să prevadă o asemenea întorsătură radicală a evenimentelor, o asemenea modificare a raporturilor de forță în favoarea reformatorilor, și asta într-o țară cărău ultimul zec de ani păreau că-i fixaseră un destin implacabil: acela de închisoare a popoarelor, imposibil de transformat, imposibil de îmbunătățit. Un destin în același timp paradoxal, căci în cea mai mare țară din lume — din tîmna Rusiei — plină în depărtare.

rea de gheșă a lagărelor de muncă, aproape trei sute de milioane de oameni suferau de claustrofobie. Astăzi aceiași oameni încep să învețe ce înseamnă libertatea.

Ultima săptămîină a fost marcată unor evenimente care au determinat deja schimbări profunde într-unul din bastioanele — pînă nu de mult — inexpugnabile ale comunismului. Iată că astăzi acesta își trăiește ultimele clipe, într-o agonie căreia hotărîrea liderilor de la Kremlin va trebui să-i pună cît mai curînd capăt. Toate exilările mai vechi ale președintelui sovietic, toate jumătățile sale de măsură au trebuit să cedeze în fața desăvîrșirii extrem de rapide a evenimentelor. Mihail Gorbaciov trebuie să-și conștientizeze că transformările care pînă mai ieri constituiau înesecul fundamentale politicii sale. Oare să mai fi existat vreun om politic în acest secol care într-un răstimp atât de scurt să-și trăiască dramatismul propriului destin cu atîtă intensitate? Și asta cu atît mai mult cu cît Mihail Gorbaciov pare să nu-și fi asumat nici odată cu suficiență luciditate responsabilitatea propriilor greșeli și exilări. Căci doar încrederea extremă la care a fost supus pare să-l fi convins că politica sa cu pași mărunți, era esențialmente greșită.

Ceea ce l-a împiedicat pe Mihail Gorbaciov să continue reformele de o manieră hotărîră — de altfel acestea au eșuat în mod lamentabil și datorită fundamentării lor cu idei lipsite de perspectivă, cum ar fi aceea a socialismului de piață — au fost două principii de la care liderul sovietic a refuzat cu încăpăținare să abdice: menținerea comunismului în interiorul Uniunii Sovietice și păstrarea URSS, în actuala ei formă. Faptul că primul se dovedise o utopie nu l-a împiedicat pe Mihail Gorbaciov să-și declare preferința pentru ideologia lui:

„Nu mi-e rusine să spun că sînt un comunist, că ader la ideea socialismului și că acesta îmi va fi bagajul cu care voi pleca pe lumea cealaltă”, declara el în luna aprilie în Bielorusia. Să fi fost vorba despre mărturisirea unui crez sau de o mare nevră împăciuitoare, menită să-l liniștească pe conservator?

Dar tocmai ideologia comunistă, care l-a fixat atîrînd în niste tipare suficient de rigide, precum și refuzul structurilor de partid de a se adapta oricărei schimbări au condus la eșecul programului său de

reformă. Alternativa pe care o alesese în prima parte a anului, aceea de a recurge la un sistem de guvernare autoritar, este răspunzătoare de încercarea de lovitură de stat. Din mină îl bătă KGB-ul, era de așteptat că acesta se va întoarce în cele din urmă împotriva sa.

După eșecul loviturii de stat, sîrșit ceea ce ar fi trebuit să înlesnească de mult, și anume că sistemul comunist nu poate fi reformată. Nu există decît o singură alternativă: păstrarea sa în forma pură — și acest lucru nu poate fi realizat decât cu ajutorul terorii sau cu opoziția definitivă la el. Ca să opteze pentru această variantă, lui Gorbaciov i-au trebuit cîteva ani de latărie, de ezitări, de devieri de la drumul ales inițial, toate încercările de lovitură de stat încercate de adversarii săi, și care ar fi putut, în cazul reușitei, să-l fi costat chiar ovia mai mult decît funcția supremă pe care o deținea. Aceasta este prima mare concesie a președintelui sovietic. Demisia sa din funcția de secretar general al P.C.U.S., suspendarea activității partidului pe teritoriul Rusiei (printr-un decret al lui Elțin), depolitizarea instituțiilor de stat, armatei, KGB-ului, ministerului de Interne, sînt tot atâtea dovezi că eforturile conjugate ale celor doi lideri merg în același sens: eliminarea cît mai rapidă a comunismului din viața politică a țării. Ce se va alege din PCUS nu este prea greu de prevăzut. Probabil că, urmînd modelul unor partide surori din celelalte țări fost comuniste, el se va transforma într-unul de orientare social-democrată sau socialistă. Dacă odată cu ideologia comunistă, partidul va

fi pierdut definitiv forța pe care o avea.

Cea de-a doua concesie pe care a trebuit să o facă Mihail Gorbaciov nu este mai puțin dureroasă decît prima. Dezintegrarea Uniunii, la care el este nevoit să asiste în mod neputincios, pune sub semnul întrebării oportunitatea semnării tratatului unional, oricare ar fi conținutul acestuia. Mult mai pragmatic, Boris Elțin s-a înscris de o manieră pozitivă în evoluția evenimentelor, recunoscînd deja independența Letoniei și Estoniei, după ce anterior o recunoscuse pe cea a Lituaniei. Invitat de către liderul rus să facă același lucru, va găsi căre Mihail Gorbaciov, resursele de a conștientiza la diminuarea propriei puteri? Probabil că nimic nu este mai dureros pentru un șef de stat decît să constate cum țara ale cărei destine se angajase să le conducă se află la un pas de colapsul economic și la o pierdere de dispariția sa ca entitate omogenă. Dar pentru a o salva, Gorbaciov trebuie să accepte distrugerea unității sale artificiale create și constituite pe ruinele a ceea ce va mai fi rămas, a unei entități viabile.

Într-o țară în care comunismul a eșuat și al cărei viitor se anunță sumbru, misiunea vitătoare a lui Gorbaciov ar putea să rămînă pur onerifică. Problema care se pune cu acuitate este dacă în viitorul nu prea îndepărtat Gorbaciov va mai avea peste CE să domenească. Angajate într-o mișcare centrifugă, tot mai multe republici își doresc independența. Cu ce argumente le va mai putea convinge președintele sovietic să rămînă într-o Uniune a cărei unică rațiune de a fi fusese aceea de a implanta

comunismul în toate teritoriile subjugate? Mai poate funcționa astăzi ideea marilor Rusii, aceea Rusie la care visa alții de patetic Petru cel mare? Slogura sa speranță se leagă acum de Elțin, acel lider lipsit de charisma pe care el a dovedit-o, dar animat în schimb de un pragmatism incisiv. Lipsit de firea complicată a lui Gorbaciov, Elțin a făcut în schimb dovada unui bun-simț și a unei capacități de înțelegere a nevoilor oamenilor care l-au propulsat în prim-planul scenei politice interne. În ciuda tuturor divergențelor — reale sau cel mai adesea simulate — pe care le-a avut cu liderul sovietic, Elțin l-a ajutat pe Gorbaciov exact în momentele în care acesta a avut nevoie

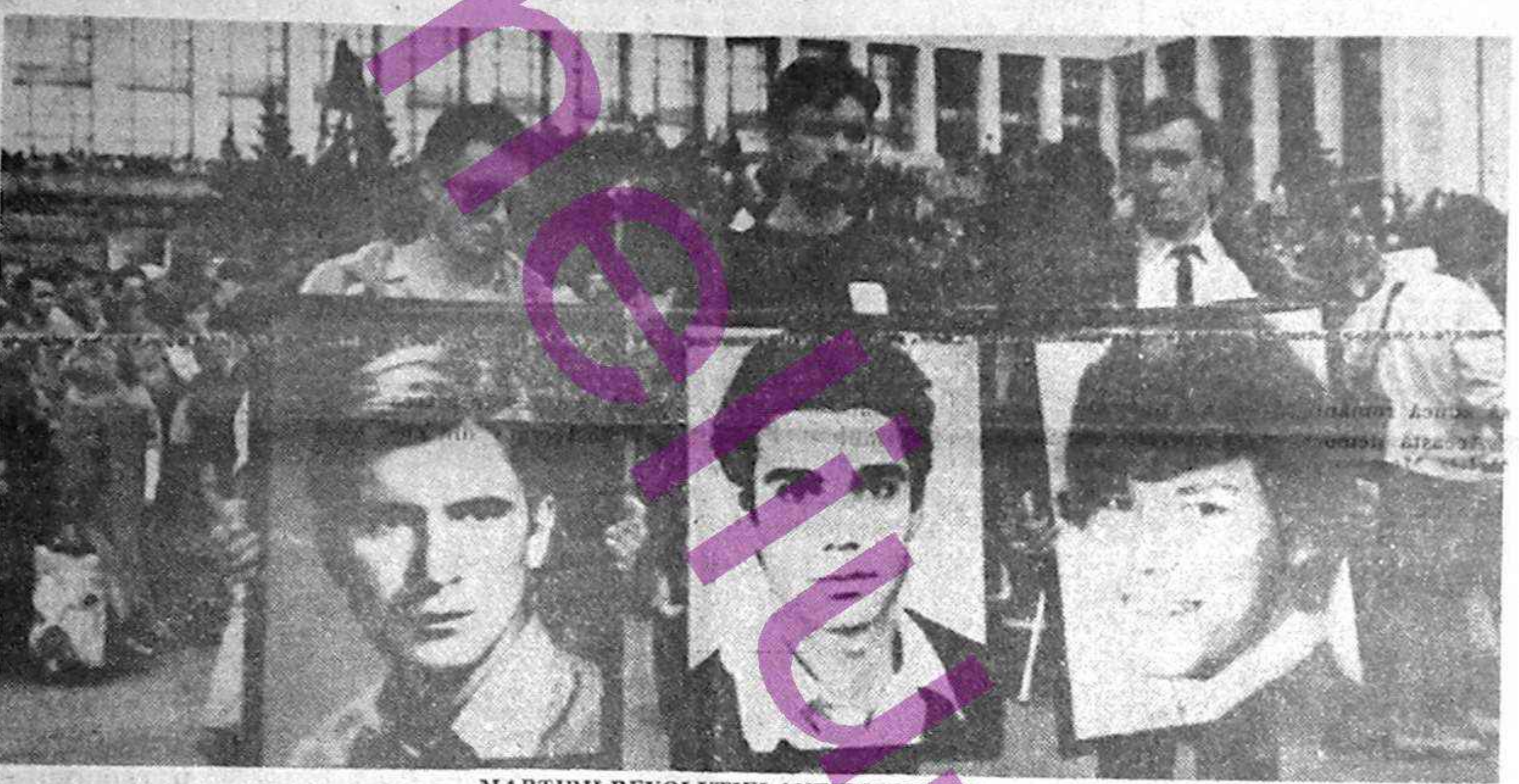
de sprijinul lui. De altfel la sfîrșitul anului trecut, în finalul unei autobiografii, președintele Rusiei declara, precizat că, în ciuda deosebirilor de păreri dintre el și Gorbaciov, el va rămîne întotdeauna de partea acestuia. Atitudinea lui Elțin după evenimentele din republicile baltice pare să determine o ruptură gravă între cei doi oameni politici. Dar faptul că acesta a acceptat să semneze, pe 23 aprilie, Declarația comună a președintelui Sovietic și a celor nouă lideri de republici participante la referendumul Unional, i-a adus nemurimare critice chiar din partea admiratorilor săi. Mișcarea Rusia Democrată l-a criticat aspru pentru „renunțarea usurată” la idealurile pentru care părăsise sediul Sovietic și a celorlalte parci și mai mult ambiguitate propriei situații, a răspuns folosind exact argumentele președintelui sovietic: conflictul dintre republici ar fi dus la dezintegrarea Uniunii. Această Elțin este foarte febril astăzi în a recunoaște independența republicilor care își doresc acest lucru. Să fie vorba de inconstanță, de oportunism sau din contră, ca și în cazul președintelui sovietic, de un joc politic extrem de abil, meci să parăze loviturile prea periculoase ale adversarilor săi?

Oportunitate? I-a adevărul, Elțin a dat dovadă de mult mai multă hotărîră decît Mihail Gorbaciov. Demisia sa din partidul comunist, onorabilul la care a fost supus după contestația tot mai vehementă care se făcea auzită împotriva lui și careia el a știut să-i facă față într-un mod strălucit și dovadă că Elțin este un luptător înăscut. Încă din prima parte a anului, toți reformatorii din tabăra lui Gorbaciov trecuseră deja în cea a lui Elțin. Dar prin această mișcare, s-a despărțit el cu adevărat de liderul sovietic? Înțelegerea perfectă acum citiva zile de cei doi, potrivit căreia ei se pot

înlocui unul pe altul în situații critice, a dovedit că ea a fost făcută publică, dovedind eficiența în timpul luptelor de stat.

Elțin știe că nu va putea să june la respectabilitatea care se bucură Gorbaciov în lumea internațională. Dacă acesta este conștient că are nevoie de energia, încrederea și popularitatea lui Elțin. Părmul mai puțin înțeles din cauza trecutului său comunist, Elțin a devenit omul momentului și preferatul Occidentului. Președintele Gorbaciov pare să-și fi pierdut astăzi din prestigiu și-a pierdut din putere, căci ceea ce acordase la spațele acestuia, și anume reprezentanța unei din cele două mari puteri — astăzi numai un imperiu în agonie — a devenit un focar de incertitudine. Faptul că s-a devenit mai dependent onerific dar persoana sa rămîne în continuare adevărată, fener al de util în performanțele reformelor va fi lăsat în mâna lui Elțin, căci cine nu mai bine decît acesta ce știe meci trebuie omului momentului.

Pentru evoluția viitoare a evenimentelor, un lucru este cert. Victoria pe care cei doi au reușit-o împotriva forțelor conservatoare la începutul anului pe altul în situații critice, a dovedit că ea a fost făcută publică, dovedind eficiența în timpul luptelor de stat.

MARTIRII REVOLUȚIEI ANTIBOLȘEVICE

Agonia comunismului

A început număratoarea inversă pentru comunism. Ceea ce nici cel mai imaginativ scriitor de povestiri fantastice nu și-a putut închipui — prăbușirea pe timp de pace a „visului de aur al omenirii”, în mai puțin de o săptămîină — s-a realizat: Lumea trăiește astăzi unul dintre cele mai extraordinare evenimente ale acestui secol, sfîrșitul celui mai inuman dintre utopii, cea marxist-leninistă.

În Rusia, Marea Revoluție din octombrie s-a terminat cu Mîc Puci din luna august a acestui an. Iar noi românii trăim primul 23 august de care ne putem bucura cu adevărat. Pe data de 23 august 1939, Stalin răpăra Basarabia prin protocolul secret al tratatului Ribbentrop-Molotov. Într-un alt 23 august, de data aceasta cel din 1944, România trecea de partea aliaților pentru ca aceștia să o abandoneze în minile aceluiași „tăcut al popoarelor”. În sfîrșit, cel din 1991 aduce ceva bun: Elțin interzice

activitatea partidului comunist în Rusia! Cum se poate schimba lumea într-o jumătate de secol!

Ofensiva democrației în Uniunea Sovietică nu mulțumește pe toată lumea. Saddam Hussein, „inspiratorul puciului de la Kremlin”, după cum singur a declarat-o, a trăit două zile iluzia că Uniunea Sovietică va redeveni aliată sa de nădejde. Speranțele s-au risipit ca un fum, mai mult, este de presupus că președintele sovietic își va reaminti cu vindele dictatorului irakian cînd va impune acestei țări condiții draconice în Consiliul de Securitate al O.N.U. Amicul său, Yasser Arafat, s-a grăbit și el cu declarațiile de susținere a puciului. El a reușit să discrediteze în așa măsură organizația pentru Eliberarea Palestinei încît Israelul nu va avea nici o problemă în a-și impune condițiile cu privire la componența delegației palestiniene care va participa la tratativele de pace ce se vor deschide în luna septembrie. Palestinenii însă nu vor accepta la nesfîrșit să fie obiectul derizoriilor generale așa încît este mai mult decît probabil o înlăturare a lui Arafat de la conducerea O.E.P. Unii dintre ei discută în mod deschis acest lucru.

Extremul Orient va trăi și el schimbări dramatice. China, țară în care reformele economice au dat bune rezultate, le va dori și pe cele politice. Octogenarii care guvernează la Pekin vor trebui să se retragă de bună voie dacă nu cumva vor fi siliți să o facă de nevoie. În Coreea de nord, vecină, „respectatul Conducător” și familia sa vor fi obligați să ceară, în curînd azil politic, în cazul că vor scăpa teferi de furia poporului. Mai greu este de aflat unde, cînd numărul dictatorilor cade vertiginos pe glob. Nici nu au apucat bine cele două Corei să se înscrie separat în Organizația Națiunilor Unite că la anul se vor contopi probabil într-una singură. Cu capitala la Seul, Vietnamul nu mai are problema reunificării, ci pe cea a eliminării comunismului, proces care se poate realiza relativ rapid, după cum au dovedit-o ultimele evenimente din Uniunea Sovietică.

Fidel Castro va continua, fără îndoială, să construiască socialismul la Havana. Nu știm dacă va reuși de unul singur căci ceilalți cubanezi s-au săturat de marxism-leninism și privesc cu jînd la fîrma Floridei care se găsește foarte aproape. Iar cei care nu vor putea ajunge în paradisul de la Miami vor căuta să clădească unul la ei acasă, prin sacrificarea ultimului fidel al comunismului.

LUCIA ȘTEFAN

Occidentul în fața unei opțiuni decisive

— Țările puternic industrializate par tot mai convinse de faptul că ajutorarea Uniunii Sovietice trebuie să constituie principala lor prioritate —

Prăbușirea comunismului în Uniunea Sovietică a fost salvată de toți oamenii politici occidentali cu aceeași satisfacție. Însă măsura în care acest lucru va fi angajez direct în procesul de sprijinire a reformelor, de democrație este diferit. În timp ce guvernul Germaniei a cerut celorlalte țări industrializate să ajute neîntrerînit și necondiționat Uniunea Sovietică, poziția Statelor Unite pare să fie de ocazională. Căderea de la putere a cancelarului Kohl a fost cel mai ferm sprijinit al președintelui sovietic, iar angajamentul său de a lăsa la stînga depășirea impasului în care se afla a fost afirmat de nenumărate ori în ultima perioadă. Imediat după revenirea la Kremlin a lui Mihail Gorbaciov, ministrul de externe german Hans Dietrich Genscher a declarat că occidentul ar trebui să tragă în sfîrșit concluziile care se impun din tentativa de lovitură de stat desfășurată la Moscova. Nu mai un ajutor masiv decât URSS, care să facă posibilă restructurarea economiei sovietice, ar putea înlocui definitiv pe mijlocul instaurării în această țară a unui nou totalitarism. Încă de la reunirea la Londra, germanii ar fi dorit ca Uniunea Sovietică să se acorde un „ajutor financiar masiv”. Dar refuzul președintelui american „de a băga bani într-un sac fără fund”, după cum s-a exprimat el, a

făcut ca Mihail Gorbaciov să se întoarcă de la reuniune cu simple promisiuni, dintre care foarte puține concrete. Europeanii par mult mai dispuși să angajeze un dialog ferm cu liderul de la Kremlin, cu atît mai mult acum, cînd victoria sa asupra forțelor conservatoare nu mai poate fi pusă la îndoială de nimeni. Situația URSS, este vită pentru însuși viitorul Europei. Iată de ce ministrul francez de externe, Roland Dumas, a declarat că dorește ca „Cei doi să invite cît mai curînd pe Gorbaciov pentru a discuta împreună viitorul Europei”. Dacă prezența lui fost admisi numai după discuții serioase între membrii „Grupului celor 7”, ca și alinaș astăzi să fie solicitat de un alt indispensabil, a mai spus Roland Dumas reușind a mobiliza o serie de mulțimi unei poziții comune față de desfășurarea evenimentelor din URSS. El a arătat că vîntul european ar trebui să fie gata să-i acorde ajutor lui Elțin pentru stabilirea structurilor administrative ale Rusiei.

Porția Casei Albe este însă aceea de satisfacție restîntă. Într-o declarație dată publicității, simbașa așezată pe președintele Bush a salvat decizia lui Mihail Gorbaciov de a demisiona din funcția de secretar general al PCUS, calificînd-o drept „un alt pas înainte pe calea procesului de reforme”. Dar

ajutoarele directe, Uniunea Sovietică nu va primi dacă reformele vor fi duse în viață. Într-o declarație făcută ulterior, președintele american a afirmat că nu se simte obligat să ajute URSS, alinaș astăzi această nu va fi făcut un pas hotărîră pe calea democratizării vieții politice al economiei de piață.

Atitudinea unor analiști americani este diferită. „Această vîntură de stat necesită un efort de stat servarea deosebită de alarmă pentru a preveni o posibilă prăbușire a statului sovietic”, a declarat Joseph Biden, membru al Comitetului pentru relații externe al Senatului. Apărarea lui Elțin în primul plan al scenei politice este, impresia de nouitate a sincerității pe care o aduce această favorizată a „dîne mult mai deosebită” și eliberată de prelușurile de partea americanilor.

Elementul care ar putea să ducă la schimbarea atitudinii a schimbării atitudinii americane este faptul că doar comunistul în Uniunea Sovietică este cel care asigură propria securitate pe termen lung.

SORIN ȘTEFAN

SESIUNEA EXTRAORDINARĂ A SOVIETULUI SUPREM AL U.R.S.S.

● În discursul rostit în fața Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice, reunit în sesiune extraordinară, președintele Mihail Gorbaciov a elogiat unitățile militare și populația orașelor Moscova, Leningrad și Kiev care s-a opus loviturii de stat. El a mai cerut semnarea imediată a Tratatului Unional după care urmează să se deschidă convorbiri cu republicile care doresc să părăsească URSS. De asemenea, el a mai anunțat că semnarea tratatului va fi urmată de noi alegeri legislative și pentru președinția Uniunii Sovietice. Gorbaciov a afirmat că nu va mai accepta compromisuri cu cei care se opun perestroikii.

ALTE EVENIMENTE

● Președintele Sovietului Suprem al URSS, Anatoli Lukianov, și-a dat demisia, cerînd unei comisii parlamentare să cerceteze cazul său. El a declarat că, deși viitorul său poate fi tragic, nu este totuși un complotist. Președintele Federației Ruse, Boris Elțin, îl acuzase anterior pe Lukianov că ar fi autorul moral și ideologic al puciului eșuat.

● După sinuciderea fostului ministru de Interne Boris Pugo și a generalului Serghei Ahromeev, unul dintre foștii consilieri ai lui Gorbaciov, o a treia sinucidere a fost anunțată de mass-media sovietică. Este vorba de cea a secretarului C.C. al P.C.U.S., Krivciun.

● Sase republici și-au declarat deja independența: Lituania, Estonia, Letonia, Ucraina, Bielorusia și Moldova. Uzbekistanul se pregătește și el să facă acest lucru. Într-un timp, independența Țărilor Baltice a fost recunoscută de multe țări europene, iar în cele scandinave.

ve urmează să fie în curînd deschise reprezentanțe diplomatice.

● Noul ministru al Apărării, generalul Sapozhnikov, a declarat că forțele armate vor fi epurate în proporție de 90 la sută. Motivele care stau la baza acestei hotărîri: faptul că grupul de opt puciști s-a bucurat pe armată și pe K.G.B. în organizarea loviturii de stat. Trupele K.G.B. vor intra în subordinea Ministerului Apărării iar activitatea forțelor OMON (beretele negre) utilizate de fostul ministru de Interne Boris Pugo împotriva reformatorilor, va fi cerută cu grijă. De asemenea, generalul Moiseev, șeful statului major, a fost demis, urmînd ca operația de înlocuire a cadrelor să aibă loc la nivelul înaltului Comandament al armatei.

DEZVALUIRILE LUI BORIS ELȚIN

Într-un recent interviu acordat televiziunii sovietice, președintele Rusiei, Boris Elțin, a dat detalii asupra organizării puciului. El a negat faptul că lovitură de stat a eșuat din cauza proastei organizări și a arătat că refuzul ofițerilor K.G.B. de a executa ordinele sînt cauza reală a eșecului puciului. Conform planului conspiratorilor, clădirea Parlamentului rus urma să fie luată cu asalt, indiferent de sulele de vînt omenesci sacrificale. Ei dăduseră ordin să se tragă asupra a tot ce mișcă în primul etaj. În ciuda amenințării cu Curtea Martială, mai mult de 20 de ofițeri din regimentul de elită Alpha au refuzat să execute ordinele. Astfel că urma să aibă loc suferința Parlamentului a fost amînat pînă cînd victoria a înecut și se înclina de partea lui Elțin.

